

► Joanna Rak (rec.), *Ewolucja azjatyckiej polityki bezpieczeństwa*, J. Marszałek-Kawa, R. Gawłowski (red.), Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2012, ss. 448.

W związku z przyjmowaniem przez państwa azjatyckie zdywersyfikowanych strategii politycznych i militarnych, istnieniem różnych potencjałów produkcyjnych oraz obronnych, a także uwarunkowań regionalnych, podkreśla się potrzebę uwzględniania aspektu militarnego w ramach analiz sytuacji politycznej i gospodarczej Azji¹. Postulat ten bez wątpienia zrealizowali autorzy poszczególnych rozdziałów oraz redaktorzy – Joanna Marszałek-Kawa i Robert Gawłowski książki pt. *Ewolucja azjatyckiej polityki bezpieczeństwa* z serii „Biblioteka Azji i Pacyfiku”.

Andrzej Purat w rozdziale zatytułowanym „Wojny i konflikty w Azji Południowej i ich wpływ na bezpieczeństwo globalne współczesnego świata” skoncentrował się na specyfice konfliktów i wojen w jednym z najbardziej zapalnych regionów na świecie – Azji Południowej. Zaproponował dwa odrębne ka-

---

¹ Zob. J. Marszałek-Kawa, R. Gawłowski, *Wstęp*, [w:] eidem, *Ewolucja azjatyckiej polityki bezpieczeństwa*, Toruń 2012, s. 7.

talogi ich przyczyn: szczegółowy i ogólny, przy czym nie pokrywają się one ze sobą, co nieco zaciemnia ogład wskazanych determinant. Należy przy tym zauważyć, że przedstawione ujęcie zostało skonstruowane z polskiej perspektywy, co czyni je ciekawą interpretacją wyszczególnionych wydarzeń. Zwłaszcza wiele uwagi autor poświęcił sporowi o Kaszmir. Przedstawił własną jego ocenę, co jawi się jako interesujący wątek do dyskusji.

Karol Kościelniak w rozprawie pt. „Stosunki chińsko-wietnamskie po 1945 roku i ich wpływ na bezpieczeństwo wewnętrzne Wietnamu w XXI wieku”, Jacek Raubo w artykule pt. „Rywalizacja ChRL i Stanów Zjednoczonych Ameryki na płaszczyźnie militarnej – zagrożenie czy szansa na trwałą stabilizację?” oraz Tadeusz Dmochowski w studium pt. „Rosyjsko-chińskie strategiczne partnerstwo skierowane na XXI wiek i pierwsze w Azji porozumienie o umocnieniu zaufania w sferze wojskowej (1996 rok)” podjęli się oceny stosunków bilateralnych Chińskiej Republiki Ludowej (ChRL) z: Wietnamem, Stanami Zjednoczonymi oraz Federacją Rosyjską. Zaprezentowali czynniki warunkujące bezpieczeństwo wewnętrzne i zewnętrzne. Przy czym skoncentrowali się oni na aspekcie militarnym. Wartościowa poznałczy jest tabela załączona do ostatniego z wymienionych rozdziałów. Zawiera ona porównanie Porozumienia szanghajskiego z Dokumentem wiedeńskim w oparciu o wymienione obszary porozumienia, np. geograficzny obszar zastosowania, działalność wojskowa/parame-

try ćwiczeń, konsultacje. Stanowi syntetyczne spojrzenie na problematykę.

Na baczność uwagę czytelnika zasługuje zwłaszcza artykuł T. Dmochowskiego, który w sposób krytyczny odniósł się do „europejskiego myślenia” w zakresie pojawiających się spekulacji na temat ewentualnego zerwania współpracy chińsko-amerykańskiej na płaszczyźnie gospodarczej. Podkreślił on bowiem ich jedynie życzeniowy charakter.

Adam Paweł Olechowski w rozdziale pt. „Siły zbrojne Chińskiej Republiki Ludowej – struktura, technika i perspektywy rozwoju” podsumował istniejące w literaturze przedmiotu rozważania na temat pojmowania sił zbrojnych jako instrumentu polityki. Co ciekawe, autor uczynił kontekstem rozważań kwestie kulturowe. Wyekspozował zwłaszcza zależność pomiędzy celem misji pokojowych Chińczyków a ich tradycją filozoficzno-polityczną, w której cenione są ład, harmonia i pokój.

Znany historyk wojskowości Lech Wyszczelski w artykule zatytułowanym „Teoria wojny ludowej w ujęciu Mao Tse-Tunga i Che Guevary” skoncentrował się na omówieniu wizji prowadzenia wojen rewolucyjnych. W skrócie przedstawił teorię powstania ludowego w wersji Mao Tse-Tunga oraz teorię wojny partyzanckiej Che Guevary. Zwrócił uwagę na ich radykalizm i sprzeczność z aprobowanymi obecnie koncepcjami. W związku z powyższym uznał, iż posiadają one jedynie wartość poznawczą, ponieważ postulowane w ich ramach wskazania

i zalecenia nie przystają do prognozowanych wizji wojen przyszłości.

Stefania Skowron-Markowska i Xiang Liang w rozprawie pt. „Marzec 2011 – chińskie reakcje na trzęsienie ziemi i tsunami w Japonii” dokonali rekonstrukcji chronologii wydarzeń mających miejsce po trzęsieniu ziemi Tohoku („Wielkie Japońskie Trzęsienie Ziemi”). Wykorzystali do tego celu dane zaczerpnięte ze stron rządowych ChRL, agencji Sinhua i internetowych wydań magazynów: „Global Post”, „China Post”, „Chins Daily” oraz serwisu CNN. Następnie zaprezentowali działania Chińczyków podjęte w związku z wyżej wskazanym wydarzeniem oraz ich konsekwencje. Choć dobór próby nie jest reprezentatywny, a hipotezy nie zostały zweryfikowane, warto rozważyć przedstawione konstatacje. Otóż autorzy stwierdzili, iż: „podjęte przez rząd chiński akcje pomocy i deklaracje wsparcia wspomogły znacznie dialog między Tokio i Pekinem, zakłócony szczególnie wydarzeniami z lat 1937–1945. Stanowią one o umocnieniu oficjalnych relacji, ale także wpływają głęboko na inne sfery współpracy, zwłaszcza w zakresie współpracy handlowej”². Na podstawie dostrzeżonego u rządu i społeczeństwa chińskiego zaangażowania w pomoc dla Japonii i gestu przyjaźni przedstawili prognozę. Mianowicie uznali je za: „zapowiedź harmonijnych relacji na wielu płaszczyznach w przyszłości”³, co warto rozważyć.

---

² S. Skowron-Markowska, X. Liang, *Marzec 2011 – chińskie reakcje na trzęsienie ziemi i tsunami w Japonii*, [w:] *ibidem*, s. 167.

³ *Ibidem*, s. 182.

Łukasz Ho Thanh w artykule pt. „Zmiany w japońskiej polityce bezpieczeństwa w pierwszej dekadzie XXI w.” celował w ukazaniu drogi do zmian w systemie bezpieczeństwa Japonii i ich istoty. Skoncentrował się na etapach: powojennej walce o status mocarstwa, zdenerwieniu rzeczywistości z przekonaniem co do słuszności prowadzenia dotychczasowej polityki⁴, „dekadzie zmian”, współczesnych uwarunkowaniach bezpieczeństwa, sile materialnej. Autor zilustrował teorię rycinami przedstawiającymi przejawy aktywności marynarki chińskiej przy japońskich wodach terytorialnych oraz zasięg rażenia północnoamerykańskich rakiet balistycznych. Ciekawe są zaproponowane na podstawie wskazanych charakterystyk scenariusze rozwoju uwarunkowań międzynarodowych w kolejnych latach.

Krzysztof Karolczak, uznany znawca problematyki terroryzmu, w studium zatytułowanym „System zarządzania kryzysowego w Japonii (zarys problematyki)” dokonał konceptualizacji pojęć: kryzys, sytuacja kryzysowa, zarządzanie kryzysowe. Dał również pogląd na czynniki warunkujące wysoki stopień zagrożenia klęskami żywiołowymi w Japonii. Wskazał np. na: monsuny, tajfuny, ciężkie opady śniegu. Dokonał egemplifikacji sytuacji z przeszłości wskazujących na potrzebę stworzenia systemu zapobiegania i reagowania w sytuacjach kryzysowych. Omówił i zobrazował

---

⁴ Ł. Ho Thanh, *Zmiany w japońskiej polityce bezpieczeństwa w pierwszej dekadzie XXI w.*, [w:] *ibidem*, s. 187.

fotografiami m.in. „Wielkie Trzęsienie Ziemi w Kantō” w 1923 r., „Wielkie trzęsienie ziemi w regionie Hanshin” (Osaka-Kōbe) w 1995 r., „Wielkie Trzęsienie Ziemi Wschodniej Japonii”. Następnie po krótko scharakteryzował japońskie regulacje prawne zarządzania kryzysowego. Godne uwagi jest to, że wykazał ich słabości i zaproponował refleksję nad modernizacją.

Krzysztof Chmielewski w artykule pt. „Determinanty polityki bezpieczeństwa Malezji” scharakteryzował politykę bezpieczeństwa Malezji i zmiany w jej wyznacznikach od 2004 r. do 2011 r. Przy tym skupił się na ustaleniu przyczyn zmian. Autor wyekspozował znaczenie polityki zagranicznej, a także stosunków z państwami ościennymi. Przedstawił również prognozę kolejnych zmian w malezyjskim systemie bezpieczeństwa. Według K. Chmielewskiego stworzone przez niego studium może stanowić asumpt do dyskursu na temat miejsca Malezji we wschodnioazjatyckim ładzie bezpieczeństwa w najbliższych latach⁵.

Piotr Kwiatkiewicz ukazał specyfikę relacji bilateralnych Azerbejdżanu z Iranem w przejrzystym skonstruowanym rozdziale pt. „Azerbejdżan-Iran – relacje dwustronne w okresie zbrojnej fazy konfliktu o Górski Karabach”. Wykorzystując obszerną bazę bibliograficzną nakreślił kontekst historyczny konfliktu. Zdefiniował stosunek Iranu wobec zbrojnego konfliktu w Górskim Kara-

bachu przed proklamacją niepodległości Azerbejdżanu.

Franciszek Czech w rozprawie pt. „Geneza i rozwój mużułmańskiego ruchu separatystycznego na południu Filipin” wykazał symptomatyczny charakter dążeń do budowy odrębnego porządku. Uznał je za istotny czynnik w kontekście organizacji bieżącego życia politycznego. Skoncentrował się na analizie historycznej wydarzeń z ostatniego półwiecza. Ciekawe jest zwłaszcza to, że ukazał pewne tendencje w rozwoju ruchu separatystycznego. Zwrócił uwagę m.in. na powstawanie jego rozłamów i problemy towarzyszące ich działaniu w XXI w.

Małgorzata Klimczak dała pogląd na problem naruszania praw człowieka przez indyjskie służby bezpieczeństwa oraz członków sikhijskich organizacji separatystycznych w artykułach zatytułowanych: „Naruszenia praw człowieka popełniane przez indyjskie służby bezpieczeństwa w okresie konfliktu w Pendźabie w latach 1978–1995” oraz „Naruszenia praw człowieka dokonywane przez członków sikhijskich organizacji separatystycznych”. Niestety nie są one wolne od emocji, a część przywoływanych danych nie została poparta źródłami⁶. Autorka przedstawiła subiektywną wizję rzeczywistości politycznej⁷, którą właściwie zdeterminowało już samo sformułowanie przedmiotu rozpraw.

---

⁶ M. Klimczak, *Naruszenia praw człowieka popełniane przez indyjskie służby bezpieczeństwa w okresie konfliktu w Pendźabie w latach 1978–1995*, [w:] *ibidem*, s. 284–285.

⁷ A. Wielomski, *Dekalog konserwatysty*, Warszawa 2012, s. 16.

---

⁵ K. Chmielewski, *Determinanty polityki bezpieczeństwa Malezji*, [w:] *ibidem*, s. 229.

Nie uwzględniła bowiem praw ludzi żyjących w różnych kulturach. Wybitny polski historyk idei Adam Wielomski słusznie wskazał, że: „W świecie rzeczywistym nie ma także praw człowieka, a jedynie prawa ludzi zakorzenionych w poszczególnych kulturach, zupełnie niepowtarzalnych i niedających się zestandaryzować do jednego modelu”⁸. Walorem artykułów jest jednak fakt, iż stanowią ważny głos w trwającej dyskusji na temat przestrzegania praw człowieka w Azji.

Łukasz Stach w rozdziale zatytułowanym „Rozwój zbrojeń morskich na Dalekim Wschodzie na początku XXI stulecia. Implikacje dla sytuacji militarnej i politycznej regionu” skoncentrował się na eksplikacji tendencji wzmacniania potencjału marynarek wojennych państw regionu. Wiele uwagi poświęcił analizie tez admirała Alfreda Thayera Mahana zamieszczonych w książce pt. *Influence of Sea Power under History* w kontekście prognoz, jakie sformułował na łamach rozdziału. Wartościowa poznawczo jest również tabela zawierająca porównanie sił wybranych flot regionu Azji i Pacyfiku przy uwzględnieniu najważniejszych klas jednostek.

Łukasz Wyszynski w ramach studium pt. „Marynarka Wojenna Chińskiej Republiki Ludowej w XXI wieku – ocena potencjału i znaczenie dla wzrostu mocarstwowej pozycji Chin” opracował i omówił zestawienie ilościowe poszczególnych klas okrętów marynarki wojennej ChRL w latach 1970–2010.

⁸ Ibidem, s. 49.

Na uwagę zasługuje zaprezentowana analiza uwarunkowań geopolitycznych ChRL z polskiej perspektywy⁹.

Grzegorz Piwnicki i Jerzy Bojko w artykule pt. „Wielki Mur na morzu i niebieskie wody. Przemiany w strategii morskiej ChRL” skupili się na zmianach w morskiej strategii ChRL. Autorzy wskazali, że: „stosunki chińsko-amerykańskie, kluczowe dla ładu polityczno-militarnego w Azji Wschodniej, można traktować również jako ostatni przykład rywalizacji pomiędzy potęgą morską a kontynentalną. Geograficzne uwarunkowania strategiczne oznaczają, że nie staną się one biernym obserwatorem, jeśli dojdzie do kolizji żywotnych interesów z USA. Te ostatnie zaś mogą pozostać znaczącym uczestnikiem stosunków międzynarodowych w Azji Wschodniej tak długo, jak są w stanie posiadać zdolności do projekcji siły morskiej na całym Pacyfiku i będą posiadały akces do jego zachodnich obszarów przybrzeżnych”¹⁰. W kontekście tego sformułowali interesujące wnioski, w ramach których nawiązali m.in. do teorii geopolitycznych A.T. Mahana, Juliana Corbetta. Potraktowali również analogie historyczne posiadające związek z konceptami strategicznymi np. Alfreda von Tirpitz, Siergieja Gorskowa jako tło ukazanych refleksji. Autorzy załączyli do rozprawy

⁹ R.D. Kaplan, *Monsoon. Ocean Indyjski przyszłość amerykańskiej dominacji*, Wołowiec 2012, s. 19.

¹⁰ G. Piwnicki, J. Bojko, *Wielki Mur na morzu i niebieskie wody. Przemiany w strategii morskiej ChRL*, [w:] *Ewolucja azjatyckiej polityki bezpieczeństwa*, op.cit., s. 393.

mapy, na których odwzorowali koncepcje m.in. „Sznuru Pereł”. Wartością jest także tabela zawierająca ocenę efektywności poszczególnych klas okrętów dla realizacji przez siły morskie zadań głównych z zestawieniem ilościowym okrętów USA (Flota Pacyfiku), Rosji (Flota Oceanu Spokojnego), ChRL i Japonii.

Ksenia Kakareko w rozdziale pt. „Bezpieczeństwo energetyczne Kazachstanu” błędnie utożsamia przyjętą optykę polityczno-strategiczną z geopolityczną¹¹ rozmywając tym samym jej istotę¹². Przywołała szereg definicji bezpieczeństwa energetycznego, także w świetle niezdefiniowanego „wymiaru psychologicznego”¹³, nie odnosząc się do specyfiki Kazachstanu. Docenić należy jednak przywołaną przez autorkę w przypisach literaturę, której dobór może zainspirować badaczy zainteresowanych polityką energetyczną Kazachstanu.

Recenzowana publikacja uzupełnia istniejącą literaturę przedmiotu w zakresie polityki bezpieczeństwa państw azjatyckich¹⁴. Autorzy zaprezentowa-

li w swoich rozprawach niezwykle zróżnicowane ujęcia problematyki. W większości są one efektem przyjęcia typowo polskiej optyki, dzięki czemu jawią się jako tym bardziej zajmujące. Godne uwagi są zwłaszcza wartościowe poznawczo, zarysowane prognozy. J. Marszałek-Kawie i R. Gawłowskiemu należy się uznanie za zebranie interesujących oraz inspirujących artykułów dotyczących relewantnych we współczesnym świecie zagadnień. Książka, podobnie jak i cała seria „Biblioteka Azji i Pacyfiku”, jest godna polecenia wszystkim czytelnikom zainteresowanym problemami współczesnej Azji.

Joanna Rak

---

¹¹ K. Kakareko, *Bezpieczeństwo energetyczne Kazachstanu*, [w:] ibidem, s. 426.

¹² J. Rak, *Aksjomatyczny charakter geopolityczności w dyskursie sejmowym. Analiza zjawiska predykatów konstruujących językowy obraz geopolityki na przykładzie stenogramów z posiedzeń Sejmu RP VII kadencji*, „Pro Fide Rege et Lege” 2012, nr 1 (70), s. 70–87.

¹³ K. Kakareko, op.cit., s. 427.

¹⁴ Np. J. Marszałek-Kawa (red.), *W kierunku azjatyckiego przywództwa*, Toruń 2012; eadem (red.), *Is the 21st Century the*

Age of Asia? Deliberations on Security, Toruń 2012; eadem (red.), *Azjatyckie życie gospodarcze na początku XXI wieku*, Toruń 2012; eadem (red.), *Is the 21st century the age of Asia? Deliberations on Economy*, Toruń 2012; eadem (red.), *Is the 21st century the age of Asia? Deliberations on Politics*, Toruń 2012; eadem (red.), *Is the 21st century the age of Asia? Deliberations on Culture and Education*, Toruń 2012; J. Marszałek-Kawa, J. Węglowska, E. Kaja-Pilas, *Kulturowe i edukacyjne problemy rozwoju współczesnej Azji*, Toruń 2012.